

40 AASTAT ESIMESEST, nn LAEVAKONVERENTSIST JA AJAKIRJA ASUTAMISEST

Jah, 40 aastat on möödunud ilmselt tolle aja ühest esimesest kolmepäevasest teaduskonverentsist (mai, 1984), kus ettekanded ja diskussioonid toimusid vee peal laeval, nimelt mootorlaeval „Vanemuine“ mööda Emajõe, Peipsi ja Pihkva järve, Värsklahte ja Velikaja jõge marsruudil Tartu–Värskla–Pihkva–Värskla–Tartu. Kuna osalejad pidasid konverentsi väga õnnestunuks, siis järgmine, teine konverents, toimus kümne aasta järel, aastal 1994 ning seejärel igal aastal kuni tänaseni.

2024. aasta konverents oleks järjekorras juba 32. korda olnud. Paraku olid viis konverentsi (2020 – 2024) küll ette valmistatud, kuid ei toimunud, kuna mitmed olulised osalejad teistest riikidest ei saanud Covid-19 ja Venemaa agressiooni tõttu Ukrainas, Eestisse sõita. Osal neist oli lausa keelatud sel ajal riigist lahkuda, osa olid aga ise haiged!

1984. aasta konverentsi eel ilmus ka lühiartikleid-teese hõlmav teaduskogumik, mida võib lugeda ka tänase, käesoleva teadusajakirja eelkäijaks, mis ilmub nüüd juba XXXII aastakäiku, alates aastast 2007 pea sarnaselt tänase nimega.¹

Rahvusvaheliseks muutusid nii konverentsid kui kogumikud (ja hiljem ka ajakiri), kuna alates 1996. aastast osalesid nii konverentsil kui artiklite avaldamisel mitmed head kolleegid Saksamaalt Kieli Ülikoolist ja Kieli Rakendusülikoolist (Kieli RÜ). Kuna Eesti oli juba mitmeid aastaid taas iseseisev riik, siis oli selle ajaga ehk nelja-viie aastaga meie majandusteadlastel palju tõiseid kontakte ka teiste riikide ülikoolide kolleegidega luua õnnestunud.

Nii laevakonverentsist, sellele järgnevast ja publikatsioonidest on käesoleva lühiartikli autor mitmel korral ka varem siin ajakirjas kirjutanud. Ka seekord ei kavatse ma lauseid eelnevast siia kopeerida, vaid kirjutada mõningatest meenutustest, mis on siinjuures ka veidi teise nurga all esitatud.

1984. ja 1994. aastal ei uskunud keegi konverentsil osalejatest, et me ka aastal 2024 oleme mitme esimesel korral osalenuga sellel lainel, mis algas esimeste sündmustega. Aga aeg teeb oma töö:

* hulk kolleege on tänaseks meie hulgast lahkunud (üks mitmete viimaste seast, paljudele hea kolleeg ja sõber, majandusarvestuse professor doktor Toomas Haldma Tartu Ülikoolist – 5. jaanuaril 2024²);

* paljud endised kolleegid on siirdunud pensionile ning ei tegele enam teadustööga;

* mõned inimesed on nõ ravis olnud varasematel aastatel ja on osalenud ka 2024. aastal toimkondade töös (näiteks Sulev Mäeltsemees /konverentsi ja ajakirja ettevalmistamine

¹ Aastatel 2007–2014 oli ajakirja ingliskeelne nimetus „Discussions on Estonian Economic Policy“. Eeskätt täpsuse, sh artiklite senise kajastuse ja ka edaspidise laiemajanduspoliitilise geograafia huvides täpsustasime aastast 2015 ajakirja nime ning selleks on nüüd inglise keeles – „Estonian Discussions on Economic Policy“. Ajakirja eesti- ja saksakeelne nimi jäid endisteks, ühtlasi on säilinud publikatsiooni järjepidevus.

² Allakirjutanu alustas käesoleva kirjutise kirjutamist laupäeval, 13.01.2024 kella 12.00 ja 13.00 vahel, siis kui Toomas Haldma Tartu Ülikooli aulas viimsele teekonnale saadeti. Paraku ei saanud allakirjutanu Tartusse minna, et lahkunule viimset austust avaldada, sest põdes kopsupõletikku.

toimetajana, artiklite kirjutamine, retsenseerimine;/ Matti Raudjärv /konverentsi ja ajakirja ettevalmistamine, artiklite kirjutamine, üldine koordineerimine peatoimetajana;/ Mart Sõrg /aktiivse toimetuskollegiumi liikmena ja teadusartiklite retsensendina/).

Ka Toomas Haldmaga kui Värska perioodist aktiivse osalejaga kavandasime 2023. aastal tegevusi edasiseks, et koos Tartu Ülikooli panust ja osalust meie ettevõtmistes suurendada. Paraku on Toomas nüüd sellest tegevusest igavesti eemal ... !

Peame Toomaseta jätkama. Sama taotlesid ka meie konverentsi ja ajakirja aktiivselt toetanud osalised: emeriitprofessor Mait Miljan (16.09.1939–1.06.2007), emeriitprofessor Janno Reiljan (8.10.1951–23.01.2018), emeriitprofessor Manfred O. E. Hennies (10.09.1938–18.10.2019) Kieli Rakendusülikoolist ja mitmed teised Tartu Ülikoolist, aga ka mujalt.

Ajakirja peatoimetajana loodan oma Tartu kolleegide mõistmist ja kaasalöömist sellele üleskutsele! Ka see oleks austuse avaldamine oma endisele kolleegile – professor dr Toomas Haldmale (21.11.1957 – 5.01.2024)!

Lugupidamisavaldus oleks see ka teistele eelnimetatuile (Hennies, Miljan, Reiljan jt).

Möödunud 40 aastat on valdavalt olnud arenevad ja edukad. Meie konverentsidel on suurepärase ettekannetega esinenud ja diskussioonides osalenud paljude riikide ülikoolide ja teiste institutsioonide kolleegid-majandusteadlased. Konverentsidel esinenud doktorantidele on osalejate poolt alati häid soovitusi nii esinemisteks kui väitekirja kirjutamiseks antud.

Ajakirjas on paljude välisriikide ja ka eesti kolleegide sisukaid artikleid avaldatud.³ Ka doktorantidele (aga ka teistele) on meie ajakirjas artikli avaldamine hea võimalus olnud, sest ajakiri on hinnatud ja ca kümne rahvusvahelise andmebaasi (sh Scopuse) poolt tunnustatud ning andmebaasi arvatud. Eesti teadussüsteemis on ajakiri alates 2019. aastast kõrgeimas ETISE kategoorias – 1.1.

Ajakirja jõudmisel rahvusvahelistesse andmebaasidesse on meie vastu huvi suurenenud (eriti pärast Scopust):

- Hulk majandusajakirju peatoimetajate isikutes Euroopast, USA-st ja Aasiast on teinud meie ajakirja autoritele (sh käesoleva ajakirja peatoimetajale) ettepanekuid neile artikleid kirjutada ja/või neile esitatud artikleid retsenseerida (mida käesoleva artikli kirjutaja on ka teinud – olles juba hulk aastaid Itaalias, Roomas ilmuva ajakirja „European Scientifics Journal /ESJ/“ retsensent);
- Mitmed kirjastused-firmad ja nn teadlaste kollektiivid-võrgustikud Indiast, Hiinast ja Kagu-Aasiast on pöördunud meie poole, arutamaks kas tihedat koostööd (sh nende poolse osalusega) või/ja edaspidi meie ajakirja omandamist;
- Mõnel viimasel aastal (ka 2024) on Suurbritannias asuva *Timesi kõrghariduse (Times Higher Education /THE/)* andmejuhi Duncan Ross'i /26 Red Lion Square, London/) ettepanekul allakirjutanu osalenud *Times Higher Educationi* iga-aastases ülemaailmses akadeemilise maine uuringus;

³ Vt riikide loetelu näiteks nii käesoleva numbril lõpus, aga samuti varasemate aastate numbrite lõpus ilmunud artikleid: Informatsioon ajakirja toimkonnalt / Information from the editorial team / Information des Redaktionsteams, kolmes keeles.

- Mitmed ülikoolid-kolledžid Euroopast ja USA-st on teinud ettepaneku nii artiklite kirjutamiseks kui nende konverentsidel esinemiseks;
- Mitte vähe on tulnud soove oma artikkel meie ajakirjas avaldada ja konverentsil osaleda, seda sageli nn ida poolt. Paraku on nende osalemine meie konverentsil problemaatiline Vene agressiooni tõttu Ukrainas. Ka näiteks pangaülekanded meile Venemaalt ja Valgevenest pole võimalikud meie pankade vastavate otsuste tõttu (näiteks, vastav info SEB panga kodulehel).

Siit võib ehk järeldada, et meie ajakirjas avaldatud artiklid on laialdasemat tähelepanu äratanud ning ka edaspidi võib meie ajakirjas avaldanud töö autor huvitavaid ettepanekuid koostööks mujalt maailmas saada.

Meil on olnud ja on tänaseni suurepäraseid toimetajad:

meie seast lahkunud tublid Manfred O. E. Hennies (Kieli RÜ; oli enne ka toimetuskolleegiumi liige) ja Janno Reiljan (TÜ); nendega koos tegutsesid ja tänaseni tegutsevad aktiivselt Üllas Ehrlich (TTÜ) ja Sulev Mäeltsemees (TTÜ).

Andmebaasidesse sisestamise ja raamatukogunduse vallas on meid palju aastaid abistanud toimetaja-konsultandina hea Ruth Tammeorg (TÜ).

IT vallas on toimetajate Ragnar Kolga (TÜ Pärnu Kolledž) ja Jüri Kristali (CADi Eesti OÜ) hea töö suureks toetuseks olnud.

Meil on olnud hea koostöö tõlkide ja tõlkijatega: inglise keeles Meeli Kuura ja saksa keeles Toomas Metsis (mõlemad on meiega koostöös ka käesoleval ajal). Enne neid lühemalt-pikemalt ka Anu Schulz, Kersti Kittus, Juta Voogla jmt. Osaga neist katkes koostöö meie seast lahkumise tõttu, osa pidid end aga jäägitult tööle Euroopa Liidu institutsioonides pühendama.

Ka sekretäritööd on teinud paljud suurepäraseid spetsialistid. Paraku on nad aeg-ajalt vahetunud, sest oma põhitööl on neil sageli tööülesanded suurenenud, mis pole alati võimaldanud meie tegevust operatiivselt toetada.

Vastavalt vajadusele on ajakirja väljaandmist toetanud toimetuskolleegiumi liikmed.

Suurepärase on olnud igasugune koostöö nii Värskas kui Jänedal kohaliku personaliga.

Kogu selle 40. korra puhul on rõõmustav märkida, et konverentside programmi on alati kuulunud ka diskussioonid nii tõistel kui vabadel teemadel, osalenud on paljud majanduspraktikud, omavalitsuste juhid ja spetsialistid ning mitmed Riigikogu liikmed. Oleme hoolitsenud osalejate vaimse kui ka füüsilise tervise eest (sh saunatamine, Värska perioodil isegi Värska talumuuseumi suitsusaunas) ning ulatuslikult tutvunud Eestimaa looduse ja paljude vaatamisväärsustega, tähistanud paljusid rahvusvahelisi sündmuseid ja tähtpäevi ning meenutanud Eesti kultuuri, rahvamajanduse ja majandusteaduse suurkujusid ning ülikoolide organisatooreid-juhte (näiteks malegeenius Paul Keres /viidi läbi male kiirturniir konverentsil osalejate vahel/, ülikooli rektor Volli Kalm, majandusteaduse korüfee ja riigikogulane Uno Mereste, majandusteadlane ja pankur Rein Otsason, majandusteadlane ja -praktik Juhani Väljataga, juhtimisteadlased Madis Habakuk ja Raoul Üksvärv /oli ka riigikogulane/, laia haardega tööstur, majandustegelane ja minister Jüri Kraft jmt).

On olnud ka mõningaid ebakohti – nii mõnedki kolleegid Tartust ja Tallinnast on püüdnud nii konverentsi kui ajakirja üle võtta ehk n-ö oma nime alla saada. Seda mitte saavutades on nad hakanud konverentsi ja ajakirja halvustama, isegi keelanud oma

doktorantidel ja teistel kolleegidel meie ajakirjas artiklite avaldamise ja konverentsidel osalemise ning igal muul viisil toetamise (sh ka sekretäritöö keelamise). Eetiliseks sellist tegevust, seda eriti veel kõrgkooli õppejõudude puhul, ilmselt pidada ei saa. Allakirjutanu nimetaks seda lühidalt AK (mitte televisiooni Aktuaalne Kaamera, vaid „ahnus ja kadedus“).

Aeg-ajalt on mõned osalejad kurnanud meie kõrgete avaldamis- ja osalustasude üle. Oleme kursis teiste riikide ajakirjade ja konverentside avaldamis- ja osalustasudega (saanud regulaarselt kutseid konverentsidel osalemiseks ja ettepanekuid artiklite kirjutamiseks): meie tasud on keskmistest madalamad, isegi siis kui mujal on tegemist ühepäevase sündmusega (meil on konverents aga kolmepäevane). Pealegi ei kasuta me sponsoreid ega saa toetusi, mida sageli saavad kasutada ülikoolid (ka meil Eestis). Oleme olnud seisukohal, et sponsorite toetust on ehk mõnele teisele sündmusele või institutsioonile rohkem kui meile vaja.

Oleme oma ajakirja suurema osa eksemplare jaotanud tasuta autoritele ja konverentsil osalejatele, samuti paljudele meie kolleegidele või/ja moraalselt toetajatele ning mitmete teiste riikide ülikoolide ja kõrgkoolide raamatukogudele (eeskätt Saksamaa, Austria, Georgia, Venemaa jt).

Ka meie Saksa koostööpartnerile Berliini teaduskirjastusele (Berliner Wissenschafts-Verlag) oleme igal aastal tasuta mitukümmend eksemplari ajakirja saatnud, mida nad ise Saksamaal on jaotanud. Minimaalse koguse ajakirju oleme aeg-ajalt müünud ka Eesti raamatukogudele. Selle juures on meile abiks olnud firma TEEK OÜ⁴, kelle kaudu on meie ajakirja ostanud nii maakondade raamatukogud ja isegi USA Kongressi raamatukogu. Oleme seeläbi saanud täiendavaid rahalisi vahendeid nii ajakirja väljaandmiseks kui teaduskonverentsi ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks. Pärast aastat 2021 on firma tegevus kokku tõmbunud ja 2024. aastast lõpetas TEEK OÜ mitmel põhjusel oma eksistentsi ning seeläbi langes meile see toetusallikas ära. Meie kirjastus, Mattimar OÜ, pole aga paraku see firma, kes osaühingu TEEK müügiülesanded enesele võtaks, kuna tegevusvaldkond on meil teine.

Ka enamus Eesti sündmusi-konverentse on meie rahastamisest oluliselt kallimad (eriti siis, kui on keegi esineja teisest riigist või väga kitsalt spetsialiseerunud praktik osaleb). Ka meie konverentsidel on esinejad-professorid teistest riikidest, meie aga sel puhul oma tasumäärasid osalejatele pole suurendanud.

Alates aastast 2023 jätkame ilma pikaajalise saksa koostööpartnerita – Berliner Wissenschafts-Verlag. Nii nagu eespool kirjutatud firma Teek OÜ kohta, läheb isegi ühel suurel majandusel, Saksamaal, juba mõnda aega pehmelt öeldes – tagasihoidlikult.⁵ Saksamaal kasvab rahulolematus, Euroopa suurimat majandust iseloomustab stagnatsioon.

⁴ TEEK OÜ valdkond on olnud paberi, kirjatarvete, raamatute ja ajakirjandusväljaannete hulgi-müük (asutatud 01.01.1994). Firma oli edukas eksportöör, tehes müüki Euroopa Liidu riikidesse nagu Saksamaa ja väljapoole Euroopa Liidu riike, nagu Ameerika Ühendriigid, Kanada. Ekspordi osakaal kogukäibest oli ca 18%. Ekspordikäibest oli kõige suurem Ameerika Ühendriikide turuosa (89,4%), Kanada puhul (8,8%) ning Saksamaal (1,8%). Firma jaoks oli 2021. aasta ekspordikäive pigem nukker, sest müük välisriikidesse langes oluliselt. Kõige suurema languse tegi Kanada turg. [<https://ssb.ee/media/10384303/teek-ou-tegevuslugu?id=431717>] 4.02.2024.

⁵ Raal, K. (2024). „Saksamaal läheb praegu väga halvasti.“ Mis juhtus Euroopa suurima majandusega? Eesti Päevaleht, Välismaa, Delfi. 22.01.2024, 00:01.

Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) viimase aruande järgi on Saksamaa ainus G7 riik, kelle majandus eelmisel aastal langes. Eri prognoosid lubavad, et majandusraskused räsivad Saksamaad ka tänavu. Lisaks kasvab riigis rahulolematus ja streikidest on saamas igapäevane nähtus. Valitsuse otsus kärpida diislikütuste toetust vallandas ulatusliku pahameeletormi ja Saksamaa põllumehed avaldavad juba mitmendat nädalat kõikjal riigi tänavatel meelt. Ehkki valitsus leevendas oma esialgset plaani, pole paljud sellega rahul ja ütlevad, et plaan ohustab endiselt paljusid väikese sissetulekuga põllumehi.

Energiakriis koos keerulise majandusolukorraga, kõrge inflatsioon ja sõda Ukrainas mõjutavad Saksamaa majandust kahjuks pikemalt, kui kevadel ennustati. Siiski oodatakse, et sealne majandus saab pärast aastavahetust sisse uue hoo ja on 2024. aastal taas kasvuteel.

Ehitussektor on jõudnud madalpunkti, kus on tarvis kiirelt reageerida. Põhiprobleemiks on suur eluasemenõudlus ning jäik ja bürokraatlik seadusandlus. Võrreldes teiste Euroopa riikidega on Saksamaal kõige enam langenud kinnisvarahinnad, kõige rohkem tõusnud ehituskulud, lisaks on ehituslepingute arv peaaegu olematu. Liidumaad on kokku leppinud mitmes meetmes, et tagada kiirem planeerimine ja ehitamine. Üks meede on turboehituslepe, mis on, nagu nimetuskii ütleb, mõeldud selleks, et kortermajade ehitamist kiirendada. Liidumaad soovivad ühtlustada ka mitmeid nõudeid. Ettevõtted peaksid kiiresti ära kasutama ehitusvõimalusi, saneerima hooneid või katuseid või muutma vabad alad eluruumideks.

Bürokraatia ja ranged nõuded on Saksamaal endiselt jõus, kuid vajadus uute hoonete ja elamispiindade järele on siiski tugevalt kasvanud, nii et siin peaks ka riik paindlikum olema.

Hoolimata keerulistest tingimustest investeerib Saksamaa elektri- ja digitööstusse, nagu teatas novembris Saksa elektro- ja digitööstuse liit ZVEI e.V. Kümnest Saksamaa elektri- ja digitööstuse ettevõttest kurtis ZVEI liikmete uuringus seitse, et elektrikulud on nende jaoks märgatav konkurentsikoormus.

Saksa ettevõtted tahavad investeerida, ehkki proovikivid on suured. Kümnest ettevõttest üheksa on seisukohal, et Saksamaa konkurentsivõime on viimase viie aasta jooksul halvenenud. Küsitluse kohaselt on selle põhjuseks liigne bürokraatia, kõrge maksu- ja lõivukoormus ning ebakindlus elektrikuludes ja varustuskindluses.⁶

Eelnev mõjutab ka kõiki teisi Saksa majanduse harusid ja ettevõtteid-organisatsioone ning sellega seoses tegi Saksa kirjastus juba 2023. aasta algul meile ettepaneku koostöö peatamiseks. Selleks olid juba ka mõne aasta tagused märgid – neil vahetusi tihti meiega tegelenud töötajad ning lõpuks vähendati kirjastuses ka inimeste arvu, sh neid, kes meie ajakirjaga tegelesid. Kokkuvõtlikult – Saksa kirjastus on oma tegevust päris suures ulatuses kärpinud, mis on nüüd ka meile mõju avaldanud. Asjaolude paranedes võib-olla meie koostöö jätkub!?

* * *

[<https://epl.delfi.ee/artikkel/120263908/saksamaal-laheb-praegu-vaga-halvasti-mis-juhtus-euroopa-suurima-majandusega>] 7.02.2024.

⁶ Saksa majandus aastaks 2024. EASi ja KredExi ühendasutus. 11. detsember 2023. [<https://eas.ee/saksa-majandus-aastaks-2024/>] 7.02.2024.

Kindlasti oleme valmis oma toimkondade koosseisu võtma noorema põlvkonna esindajaid. Vaatamata otsingutele, pole leidnud (või halvasti otsitud?). Oleme kohanud kaht laadi inimesi – ühed loodavad kiirelt palju raha teenida ja teised pole ei ajakirjast, konverentsist ega teadusest huvitatud.

Siiski oleme põgusalt visualiseerinud nii ajakirja kui konverentside perspektiivi aastateks 2025 – 2029⁷ (detailsemalt; soovitatavalt ka uute, nooremate jõudude lisandumisel) ja isegi aastani 2037 (siis juba võiks olla kõik uute toimkondade korraldada).

Peatoimetajana soovin autoritele visadust ja edu sisukate artiklite kirjutamisel-avaldamisel ning peakorraldajana aktiivset osalemist meie konverentsidel, õnnestunud ettekan-deid ja intrigeerivaid küsimusi ning neist tulenevaid diskussioone.

Pealegi kordaksin – meie ajakiri on enam kui kümnes rahvusvahelises andmebaasis, sh Scopus, kõlblikuks tunnistatud ning ETIS-es kõrgeima taseme 1.1, saavutanud.⁸ Siin ajakirjas kvaliteetseid artikleid avaldada on nii doktorantidele (miks mitte ka parimatele magistriõppes osalejatele) kui majandusteadlastele ja teistele huvilistele hea võimalus oma teadustööd publitseerida.

Sellega kaasnevad ka suurepärased võimalused meie konverentsidel osaleda ning häid kogemusi ja kontakte saada.

NB! Ajakirja toimetus ja konverentsi toimkond on valmis teiega koostööd tegema!

Jaanuar – veebruar, 2024

Tallinnas, oma Pirita-Kose kodukontoris

Tegusaid aegu ja toredaid inimesi meenutades

Matti Raudjärv

(ajakirja asutaja ja peatoimetaja ning konverentside seeria algataja ja peakorraldaja)

⁷ Vt tulevikuvisioone, näiteks ajakirja käesolevas numbris tagapool (aga samuti varasemate aastate numbrites) ilmunud informatsiooni: Loodetav tulevikuinformatsioon (2025 – 2029) / Die Zukunftsinformation (2025 – 2029) / Expected future information (2025 – 2029).

⁸ Mõnede kolleegide info alusel ja arvates on käesolev majandusajakiri Balti riikides ainsana sellise kõrgeima taseme saavutanud. Allakirjutanu ei soovi selles küsimuses ise midagi arvata ega kaasa rääkida.